

‘... ทาน การให้ เป็นนโยบายของบัณฑิตทั้งหลาย แต่ไหนแต่ไรมา
คนมีปัญหาแล้วก็ต้องให้ทาน ถ้าคนโง่แล้วเห็นว่าสิ้นไปหมดไป
ถ้าว่าคนมีปัญหาแล้วเห็นว่ายิ่งให้ยิ่งมียกใหญ่ ...’
‘... การให้นั้นแหละเป็นข้อสำคัญก็ ไม่ต้องไปขอ ไปร้องใคร
ทำอะไรสำเร็จหมดด้วยการให้ แต่ว่าต้องฉลาดให้
ถ้าโง่ให้ ยิ่งจนใหญ่ ถ้าฉลาดให้ ยิ่งให้ยิ่งรวยใหญ่ ...’

รวมพระธรรมเทศนา พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

กัณฑ์ที่ ๕๗

สังคหวัตถุ

๒๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ทน)

ทานญจ เปยฺยวชฺชญจ
 สมานตฺตตา จ ธมฺเมสุ
 เอเต โห สงฺคทา โลเก
 เอเต จ สงฺคทา นาสฺสุ
 ลเภถ มานํ ปุชฺ วา
 ยสฺมา จ สงฺคทา เอเต
 ตสฺมา มหตฺตํ ปปฺโปนฺติ

อตฺถจริยา จ ยา อิธ
 ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ
 รตฺสฺสาณิว ยายโต
 น มาตา ปุตฺตการณา
 ปีตา วา ปุตฺตการณา
 สมเวกฺขนฺติ ปณฺธิตา
 ปาสฺสา จ ภวนฺติ เตติย

อ.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๓๒/๔๒

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา แก่ด้วยสังคหวัตถุ วัตถุเครื่อง
 สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพราะเหตุว่าเราท่านทั้งหลายนั้น ทั้งเป็นคฤหัสถ์บรรพชิต
 อุบาสกอุบาสิกา จะอยู่บ้านก็ดี วัดก็ดี จักได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนเหมือนกัน
 ควรต้องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกันนั้นแหละเรียกว่าสังคหวัตถุ
 สังคหวัตถุแปลว่าวัตถุเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน จะแสดงในวันนี้ตามวาระพระ
 บาลี คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย กว่าจะยุติการลงโดยสมควรแก่เวลา

เริ่มขึ้นแห่งพระสูตรนี้ ทานญจ เปยฺยวชฺชญจ อตฺถจริยา จ ยา อิธ แปล
 เป็นสยามภาษา ทานการให้ก็ดี พุทธจาไฟเราะก็ดี ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่กัน
 และกันก็ดี ๓ อย่างนี้เรียกว่าสังคหวัตถุ สมานตฺตตา จ ธมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ
 ยถารหํ ความประพฤติตนให้สม่ำเสมอในธรรมนั้นๆ ในบุคคลนั้นๆ ตามสมควร เอเต
 โห สงฺคทา โลเก รตฺสฺสาณิว ยายโต ความสงเคราะห์ในโลกเหล่านี้แล เป็นประหนึ่ง
 ว่าลิ้มสลักของรถอันไปอยู่ เอเต จ สงฺคทา ความสงเคราะห์ทั้งหลายเหล่านี้ไม่พึงมี
 ไชรั น มาตา ปุตฺตการณา มารดาบิดาย่อมไม่ได้รับความนับถือและบูชาเพราะเหตุ

ที่ตนมีบุตร ยสุมา จ สงฺคหา เอเต สมเวกฺขนฺติ ปณฺทิตา เพราะเหตุใด บัณฑิตพิจารณาเห็นซึ่งความสงเคราะห์ทั้งหลายเหล่านี้ ตสุมา มหตฺตํ ปปโปนฺติ เพราะเหตุนั้น บัณฑิตจึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่ ปาสฺสา จ ภวนฺติ เตติ บัณฑิตทั้งหลายเหล่านั้นย่อมเป็นผู้ที่ควรนับถือด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความของพระบาลีในสังคหวัตถุ แปลความเป็นสยามให้ความเท่านี้ ต่อจากนี้จะอธิบายขยายความเป็นลำดับไป

เรียงเนื้อความออกจากบาลีเป็นภาษาไทยเสียชัดๆ ก่อน ตั้งแต่ตอนก่อนว่า ทาน การให้ประการหนึ่ง ความพูดไพเราะประการหนึ่ง ความประพฤดีให้เป็นประโยชน์กัน และกันในโลกนี้ประการหนึ่ง ความเป็นคนมีตนสม่าเสมอในธรรมนั้นๆ ในบุคคลนั้นๆ ตามสมควร ความสงเคราะห์ในโลกเหล่านี้แล เป็นประหนึ่งว่าลัทธิหลักของรถอันไปอยู่ฉะนั้น ถ้าว่าความสงเคราะห์เหล่านั้นไม่มีแล้วไซ้ มารดาบิดาย่อมไม่ได้ความนับถือและบูชาเพราะเหตุที่ตนมีบุตร เพราะเหตุนี้บัณฑิตทั้งหลายเห็นเสมอซึ่งความสงเคราะห์เหล่านั้น เหตุนี้จึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่ บัณฑิตทั้งหลายเหล่านั้นย่อมเป็นผู้ที่ควรนับถือด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความเป็นสยามแท้ ต่อไปนี้จะอธิบายขยายความเป็นลำดับไป

ทาน การให้นี้เป็นนโยบายของบัณฑิตทั้งหลาย แต่ไหนแต่ไรมา คนมีปัญญาแล้วก็ต้องให้ทาน ถ้าคนโง่แล้วเห็นว่าสิ้นไปหมดไป ถ้าว่าคนมีปัญญาแล้วเห็นว่ายิ่งให้อยิ่งมีอีกใหญ่ เห็นแก่อย่างนี้แหละ

ทางไหนจะผิดจะถูกกันนะ การให้ ลองดูซิ แต่ว่าเป็นเหมือนกันเสมอหรือ การให้ว่าเป็นประโยชน์จริงๆ ให้ทุกคน แต่การให้นั้นแคบกับกว้างเท่านั้น การให้แคบๆ ให้แก่ตัวเอง ให้แก่สามีภรรยา ให้แก่ครอบครัว ให้แก่ลูกหญิงลูกชายของตนเอง นอกจากนั้นไม่ให้ กลัวหมด กลัวเปลือง กลัวสิ้นไป นี่ให้กลัวหมดกลัวสิ้นอย่างนี้ พวกที่เห็นกว้างออกไปว่า เราให้ซึ่งกันและกันในสามีภรรยา ในบุตรและธิดา ถ้าว่าให้สามี สามีก็ยินดีด้วย ให้ภรรยา ภรรยาก็ยินดีด้วย ถ้าให้แก่บุตรและธิดา บุตรและธิดาก็ยินดีด้วย ถ้าจะให้มากเข้าไปกว่านี้ กลัวสิ้น กลัวหมด กลัวเปลือง นี่ความเห็นแคบๆ อย่างนี้ได้รับความเคารพนับถือบูชาเฉพาะครอบครัวของตัวเท่านั้น ถ้าไม่ให้เล่า ไม่ได้รับความเคารพนับถือบูชาทีเดียว ให้กว้างออกไปกว่านั้น กว้างออกไปเทียวเท่าใด เขาก็นับถือตนดุจกับมารดาบิดากว้างออกไปเท่านั้น การกว้างออกไปเช่นนั้นได้ประโยชน์อะไรหรือ ให้แคบๆ วงแคบๆ ได้ประโยชน์หรือ แต่น้อย ไม่เหมือนให้กว้างออกไป ให้กว้างออกไปประโยชน์มาก ประโยชน์มากนัก

ในทางพุทธศาสนาก็เช่นนั้น ชอบให้ในการกว้างๆ ไม่ชอบให้ในการแคบๆ การให้แคบๆ ดีเหมือนกัน แต่ว่าได้น้อย ไม่เหมือนกว้างๆ ออกไป ดังมารดาบิดาให้แก่บุตร ภรรยาสามีให้แก่กันและกันในครอบครัวกันและกัน ให้แล้วมุ่งบุตรในกันและกัน ให้ลูกหญิงลูกชายก็เพื่อให้ปฏิบัติตนต่อไป พอจะได้ดำรงตระกูลของตนต่อไป ก็มุ่งเท่านั้น เมื่อให้บุตรและธิดาได้เท่าไรให้ไป เขาก็ปฏิบัติตามหน้าที่ผู้ได้รับแล้ว ความให้ชนิดนี้ในทางโลกก็แคบ ยิ่งทางศาสนาก็ให้ดูเดียวกัน เฉพาะพระเณรที่ชอบใจ ที่รู้จักเป็นเครื่องญาติของตน ที่เป็นที่สนิทชิดชอบกับตน ถ้าหากว่าคนนั้นไม่ให้ เห็นว่า จะมากเกินไป ให้เพียงเท่านั้นก็ได้ประโยชน์เหมือนกันแต่ว่าแคบ

ทางพุทธศาสนายินดีในการให้กว้างๆ ทางโลกสักก็ดูเหมือนกัน ถ้าให้กว้างๆ ออกไป จะเป็นชวานากก็กว้างขวาง จะเป็นชาวสวนก็กว้างขวาง จะเป็นพ่อค้าแม่ค้าก็กว้างขวาง จะเป็นคนพลเรือนใดๆ ก็กว้างขวาง ยิ่งคนปกครองก็ยิ่งกว้างขวาง ออกไปจำเป็นต้องให้กว้างออกไปทีเดียว ชื่อเสียงก็กว้างออกไป หน้าที่ก็กว้างออกไป การให้นั้นแหละเป็นข้อสำคัญนัก ไม่ต้องไปขอไปร้องใคร ทำอะไรสำเร็จหมดด้วยการให้ แต่ว่าต้องฉลาดให้ ถ้าโง่ให้ยิ่งจนใหญ่ ถ้าฉลาดให้ยิ่งให้อย่างใหญ่ มันเป็นอย่างนี้ ต้องฉลาดให้ อย่างนี้ เพราะฉะนั้น ทานบุญ ทานเป็นวัตถุสำคัญสำหรับสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

เราเกิดมาในมนุษย์โลก หญิงชายคฤหัสถ์บรรพชิตไม่ว่า เกิดมาต่างคนต่างมีตัวเปล่าๆ มีแต่บุญกุศลพิทักษ์รักษามา มาแสวงหาทรัพย์สมบัติ ได้เขตสำหรับในโลกนี้ ก็ยอมเฉลี่ยซึ่งกันและกันตามมีตามจะเฉลี่ยได้ ตามสมารถที่จะทำได้เฉลี่ยได้ สามารถจะทำได้เพียงแค่นั้นก็ทำไปแต่เพียงนั้น อย่าให้เกินกำลังกว่าตัว อย่าให้เดือดร้อน ทำพอสมควรแก่การ เพราะเรามาไม่นานเท่าใดนักก็ต้องลาโลกนี้ ผ่านโลกนี้ไป ไปโลกอื่นอีกต่อไป การให้สำเร็จที่เป็นอรรถภาพที่เป็นมนุษย์นี้ เมื่อพ้นอรรถภาพมนุษย์นี้เสียแล้วก็ไม่ได้ให้กัน ให้กันไม่ได้ ไปเป็นรูปพรหมให้กันไม่ได้ ไปเป็นอรูปพรหมให้กันไม่ได้ ทุกชั้นไป ของสมบัติทิพย์ก็มีด้วยกันทั้งสิ้น ไปนิพพานก็ให้กันไม่ได้ ให้กันได้แต่เฉพาะเป็นมนุษย์เท่านั้นที่ให้กันได้ เป็นสัตว์เดรัจฉานให้กันไม่ได้ เป็นเปรตอสุรกายให้กันไม่ได้ เป็นสัตว์นรกให้กันไม่ได้ ให้กันได้เฉพาะแต่ในมนุษย์เท่านั้น

เขว่าการให้นี้มีผลมากมายนัก มีฤทธิ์เดช ถ้าให้เสียมากๆ ให้เสียเต็มศรัทธาสามารถแล้ว ให้มากๆ เสียแล้ว ชาติใดๆ ไปเป็นคนมากเป็นคนกว้างขวาง ต้องเป็นคนปกครองกว้างขวางใหญ่โตออกไป การให้นี้ให้สำเร็จประโยชน์ถึงเจ้าจักรพรรดิธิดา

เป็นเจ้าจักรพรรดิธิราชบ้าง ต่ำลงมากกว่านั้นเป็นมหาราชธิราชบ้าง ปกครองประเทศ
ทั้งหมดชมพูทวีป หรือย่อยลงกว่านั้นเป็นพระยาประเทศราช เหมือนยังกับชมพู
ทวีปเวลานี้เป็นแต่เพียงพระยาประเทศราชเท่านั้น ทุกๆ ประเทศมีเจ้าแผ่นดินปกครอง
เป็นพระเจ้าประเทศราชทั้งนั้น ยิ่งลดลงกว่านั้น เป็นผู้ปกครอง เป็นประธานชั่ว ๔
ปี ๔ ปีเท่านั้นเลิกเป็นพระยาประเทศราชเสียแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังมิมีพระยาประเทศราช
อยู่ แต่ว่าอยู่ใต้กฎหมาย นี่บุญวาสนาลดหย่อนผ่อนลงมาถึงขนาดนี้ ก็ต้องสำเร็จได้
ด้วยการให้ เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีสำเร็จด้วยการให้ เป็นคหบดีมหาศาลมีทรัพย์
สมบัติบริวาร ข้าทาสบริวาร ก็สำเร็จด้วยการให้ ถ้าไม่ให้ไม่สำเร็จอย่างนั้น เพราะ
ฉะนั้นการให้ ถ้าอยากมีสมบัติยิ่งใหญ่มหาศาลละก็ต้องอุตสาหะบำเพ็ญทาน บริจาคทาน นี้ได้
ชื่อว่า ทานญจ ทานการให้

เปยุวชฺชญจ เมื่อเป็นผู้มีพวกมากถึงขนาดนั้นเข้าแล้ว ต้องมีวาจาไพเราะ
อ่อนหวาน พูดเพราะ พูดเป็นประโยชน์ พูดแล้วผู้สดับตรับฟังรักใคร่ดูดีในใจ ไม่
อยากออกไปห่าง อยากเข้ามาอยู่ในที่ใกล้ อยากจะสนิทชิดชมด้วยเสมอไป เพราะความ
พูดอันนั้นเป็นตัวสำคัญนัก ถ้าว่าหัดวาจาไพเราะเสียในชาตินี้ ชาติต่อๆ ไปวาจาของตน
ศักดิ์สิทธิ์ จะพูดอะไรก็สำเร็จกิจหมดทุกอย่าง ถ้าใช้วาจาหยาบก็เท่ากับวาจาจบตัวเอง ในชาติ
นี้ก็ดี วาจาหมดอำนาจหมดสิทธิ์ ไม่มีอำนาจอะไร พูดไปก็เท่ากับไม่ได้พูด พูดอะไรเป็นไม
สำเร็จ เพราะวาจาของตน ไม่ได้บำเพ็ญกุศลทางวาจาไว้ ถ้าบำเพ็ญกุศลทางวาจาไว้แล้ว กล่าว
วาจาใดวาจาศักดิ์สิทธิ์ นี้ไม่ได้เป็นของพอดีพอร้าย

เรื่องวาจาศักดิ์สิทธิ์นี้ เมื่อครั้งสมเด็จพระบรมศาสดาสอด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
ภษัตริย์ทั้ง ๖ พระนคร ๗ พระนคร ๘ พระนคร ทั้ง ๖ พระนคร เกิดประหารซึ่งกัน
และกันจะรบกันยกใหญ่ เมื่อครั้งแย่งพระบรมธาตุกันในครั้งนั้น ไม่มีใครสามารถมีวาจา
ศักดิ์สิทธิ์จะเปลื้องความในครั้งนั้นได้ มีพราหมณ์ผู้หนึ่ง ท่านโทณพราหมณ์ เข้าไปมี
วาจาศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในที่นั้น ห้ามพุทธกิจในการแย่งพระบรมธาตุในครั้งนั้นสำเร็จได้ นั้น
เพราะอาศัยอะไร เพราะอาศัยวาจาของท่านพราหมณ์อันศักดิ์สิทธิ์ วาจาศักดิ์สิทธิ์นั้น
แหละ ท่านได้สร้างวาจาไพเราะของท่านไว้ ถ้าภษัตริย์ผู้ใด ถือว่าผู้ใดได้ฟังเข้าแล้วจะ
อ่อนน้อมตามวาจาของท่าน เป็นเช่นนี้เพราะสร้างวาจาที่ดีของท่านไว้ สร้างวาจาที่
ไพเราะอ่อนหวานไว้

ถ้าใครต้องการวาทาตักดีสิทธิ์เช่นนี้ ต้องพยายามห้ามวาทาทุจริตเสีย ให้มีวาทาสุจริตอยู่ร่ำไป เมื่อกล่าวขึ้นแล้ว เป็นประโยชน์แก่ตนบ้าง ประโยชน์แก่คนอื่นบ้าง เป็นประโยชน์ทั้งตนบุคคลอื่นได้ วาทาไม่เป็นประโยชน์แล้ว เสียเวลา พวกที่พูดวาทาพล่อยๆ เอาเรื่องเอาราวไม่ได้ วาทาเหลวไหล ชนิดนี้ฆ่าวาทาของตัวเอง ทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของตัวเอง ไม่มีใครทำให้ นี่ต้องอุตส่าห์แก้ไขวาทาของตนให้เป็นวาทาที่ไพเราะอ่อนหวานอยู่ร่ำไป นี่เป็นประโยชน์แก่ตนด้วย เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นด้วย เป็นทั้งประโยชน์แก่กันและกัน

ประพฤติให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ หรือประพฤติเป็นประโยชน์ในกันและกัน ในเพื่อนมนุษย์ก็ดี หรือกับสัตว์เดรัจฉานก็ดี ประพฤติให้เป็นประโยชน์ทีเดียว ลักษณะที่ประพฤติให้เป็นประโยชน์เป็นอย่างไร การประพฤติให้เป็นประโยชน์ ทำอะไรให้เป็นตัวอย่างดีทั้งนั้น จะทำอะไรด้วยกายทุกอย่าง ให้เป็นตัวอย่างดีของเพื่อนมนุษย์ ให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ จะพูดสิ่งไรด้วยวาจาแล้ว ล้วนแต่ให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ ให้ได้ผลแก่เพื่อนมนุษย์ ให้เป็นตัวอย่างแก่เพื่อนมนุษย์ การประพฤติทั้งกายทั้งวาจาเป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ แล้วทำอะไรหนึ่งสิ่งใดจะเป็นการทำลายตน ใครใกล้เคียงก็แก้ไขมนุษย์ที่ทำนานั้นให้ได้ผลเกิดสุข ให้ได้ผลดีเป็นลำดับขึ้นไป การทำสวนก็ดี ใครอยู่ใกล้เคียงเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำเป็นตัวอย่าง ให้เป็นประโยชน์ดีแก่เพื่อนมนุษย์แก่เพื่อนฝูงที่ใกล้เคียงกัน หรือจะค้าขายก็ดี ผู้ที่ค้าขายใกล้เคียงกัน ให้เป็นประโยชน์แก่พวกที่ค้าขายใกล้เคียงกัน นี่ได้ชื่อว่าประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ เมื่อประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แล้ว แก้ไขตัวเองไม่ให้มีตำหนิ จะเป็นภิกษุก็เป็นภิกษุที่ดีทีเดียว จะเป็นสามเณรก็เป็นสามเณรที่ดีทีเดียว จะเป็นอุบาสกก็เป็นอุบาสกที่ดีทีเดียว จะเป็นอุบาสิกาก็เป็นอุบาสิกาที่ดีทีเดียว

เป็นตัวอย่างได้เช่นนี้ได้ชื่อว่า **อตถจริยา** ประพฤติตนให้เป็นกระสวน เป็นกระสวนนั้นเป็นอย่างไร ช่อฟ้า เขาทำช่อฟ้าเขามีกระสวน เอากระสวนนั้นมาคาดเข้า แล้วทำตามรูปกระสวนนั้นเป็นช่อฟ้าได้ ประพฤติให้เป็นตัวอย่าง เขาเพียรทำอะไรเป็นตัวอย่างมาแล้ว ก็เพียรเอาสิ่งนั้นเข้ามาทำ มาเป็นแบบแปลนเป็นตัวอย่างต่อไป ประพฤติตนให้เป็นแม่พิมพ์พ่อพิมพ์นั้น เป็นตำราทีเดียว ตำราพ่อพิมพ์แม่พิมพ์พระเหมือนพ่อพิมพ์รูปต่างๆ สวยงามทุกสิ่งทุกประการนั้นได้ชื่อว่า เป็นผู้ตามประพฤติเป็นประโยชน์

ประพจน์เป็นประโยชน์อย่างนี้แหละ เรียกว่าสังคหวัตถุ วัตถุเครื่องสงเคราะห์แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันทุกถ้วนหน้า ประพจน์ได้ตัวอย่างนี้ ทำตามพ่อ ให้ท่าน กล่าววาจาไพเราะ ประพจน์ได้ให้เป็นประโยชน์ในกันและกัน หรือในโลกนี้ทั้งหมด ปรากฏดังนี้ เมื่อประพจน์ได้ดังนี้แล้ว เรียกว่าความเป็นผู้มีตนเสมอ มีตนเสมอเป็นอย่างไร ในธรรมนั้น ในบุคคลนั้นๆ

เมื่อมาประพจน์เป็นภิกษุ ประพจน์สม่าเสมอในธรรมที่เป็นภิกษุ ประพจน์เป็นสามเณร สม่าเสมอในธรรมที่เป็นสามเณร เมื่อเป็นอุบาสกอุบาสิกา ประพจน์สม่าเสมอในธรรมที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา อยู่ในธรรมนั้นๆ ในบุคคลนั้นๆ เป็นภิกษุเข้าหมู่ได้ไม่กระทบกระเทือนใครเลย เป็นสามเณรเข้าหมู่ได้สามเณรใดไม่กระทบกระเทือนสามเณรหมู่หนึ่งเลย เป็นอุบาสกเข้าไปในหมู่อุบาสกใดไม่กระทบกระเทือนอุบาสกผู้นั้นเลย เป็นอุบาสิกาเข้าไปในหมู่อุบาสิกาใดไม่กระทบกระเทือนอุบาสิกาผู้นั้นเลย นี่ได้ชื่อว่าสม่าเสมอในบุคคลนั้น สม่าเสมอทีเดียว ถ้าประพจน์ได้ขนาดนี้ ได้ชื่อว่า นั้นแหละเรียกว่าสงเคราะห์ซึ่งกันและกันละ ถูกหลักตามวาระพระบาลีดังแสดงมาแล้วละ เมื่อประพจน์ได้ตัวอย่างนี้เรียกว่าสังคหวัตถุ

สังคหวัตถุในโลกเรานี้แล ในโลกต้องประพจน์ ๓ ประการนี้ การที่ทำอย่างเป็นสังคหวัตถุสำคัญมาก เมื่อประพจน์ได้ดังนี้แล้ว เหมือนดังลีมส์ลั๊กของรถที่ไถ่เล่นไปในหนทางของรถ ไกลใกล้ไม่ว่า รถนั้นคุมกันอยู่เป็นรถอยู่เสมอ ไม่เคลื่อนใน ความเป็นรถ ไม่ปรักหักพังแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ไปได้เป็นปรกติดี จะเป็นรถส่วนตัวก็สะดวก จะเป็นรถโดยสาร ก็สะดวกทุกสิ่งทุกประการ เพราะอาศัยลีมส์ลั๊กนั้น ไม่เคลื่อนไม่หลุดจากกัน

เมื่อเป็นเช่นนั้น มารดาบิดาที่ได้ความบูชาและได้ความนับถือจากบุตรและธิดา เพราะตนมีบุตร ต้องประพจน์สงเคราะห์อย่างนี้ให้ ถ้าให้มีการพูดอ่อนหวาน ต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ เป็นตัวอย่างของลูกหญิงลูกชายต่อไป ถ้าเป็นเช่นนั้นลูกหญิงก็นับถือ ลูกชายก็นับถือ ถ้าว่าไม่เป็นดังนี้ ลูกหญิงก็ไม่นับถือ ลูกชายก็ไม่นับถือ ที่อาศัยนับถือก็เพราะสังคหวัตถุนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้น ความนับถืออันนี้ที่เกิดจากลูกหญิงลูกชาย ก็เพราะบิดามารดาเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา เป็นบัณฑิตชาติในการประพจน์สังคหวัตถุนี้ สมด้วยบาลีท่านชื่อว่า บัณฑิตชาติผู้ประกอบด้วยความฉลาด ดำเนินด้วยคติของปัญญา มาพิจารณาเห็นความสงเคราะห์เหล่านี้เข้าแล้วก็ประพจน์ตามความเห็นอันนั้น เพราะเหตุนี้จึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่ ที่เขานับถือเชิดชูบูชาก็เพราะสังคหวัตถุนี้

ถ้าไม่ถูกสังคหวัตถุเขาไม่นับถือเขาไม่บูชา ถ้าว่าคนมีปัญญาสอดส่องมอง เข้าเนื้อเข้าใจ ในแนวปฏิบัติเช่นนี้ได้ จะเป็นภิกษุอยู่ในหมู่ภิกษุ ก็ต้องเป็นใหญ่ในหมู่ภิกษุนั้น จะเป็นสามเณร ก็ต้องเป็นใหญ่ในสามเณรนั้น จะเป็นอุบาสก ถ้าประพตติถูกหลักนี้เข้า ก็ถึงซึ่งความเป็นใหญ่ในอุบาสกนั้น จะเป็นอุบาสิกา ประพตติถูกหลักนี้เข้า ก็เข้าถึงซึ่งความเป็นใหญ่ในอุบาสิกานั้น เพราะเหตุว่าถูกสังคหวัตถุเข้า ถ้าไม่ถูกสังคหวัตถุเช่นนี้ อย่างว่าแต่ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาเลย ลูกหญิงลูกชายก็ไม่นับถือตัว เพราะประพตติไม่อยู่ในสังคหวัตถุ ผิดสังคหวัตถุไป ด้วยเหตุนี้ ลูกหญิงลูกชายก็ติเตียนตัว เพราะประพตติไม่ถูกสังคหวัตถุ ถ้าถูกสังคหวัตถุยอมถึงซึ่งความเป็นใหญ่ ควรได้ ความสรรเสริญแท้ ย่อมเป็นผู้ที่น่าสรรเสริญว่าเป็นตัวอย่างของคนดีในโลกนี้

บัณฑิตชาติผู้ฉลาดขนาดนี้ ประพตติตนได้ความสรรเสริญเช่นนี้ แม้จะอยู่ในโลกนี้ ก็ได้รับความเป็นสุขในโลกนี้ แม้ไปในโลกอื่นก็ประพตติถูกหลักนี้ เป็นแนวปฏิบัติ เช่นนี้ ก็ได้รับความนับถือในโลกอื่นต่อไป ไม่ว่าชาติไหนภาษาไหน ไม่ว่าโลกไหน ประพตติถูกหลักนี้แล้วก็เป็นที่บูชาทั้งนั้น เหตุนั้น ต้องประพตติสม่ำเสมอ จะประพตติ ลุ่มๆ ดอนๆ ไม่ได้ เหมือนความเป็นพ่อเป็นแม่กัน ต้องปกครองลูกหญิงลูกชาย สม่ำเสมอ ลุ่มๆ ดอนๆ ไม่ได้ สม่ำเสมอตามสมควร นี่ได้ชื่อว่าถึงซึ่งความเป็นใหญ่ จริงอย่างนี้ เพราะว่าตนประพตติถูกสังคหวัตถุ

ในสังคหวัตถุนี้ ไม่ใช่แต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ในศาสนาไหนก็ช่าง ใน ชาติไหนภาษาไหนก็ช่าง ก็ยอมได้รับความนับถือดุจเดียวกันในโลกอยู่อย่างเสมอไป เมื่อเข้าใจหลักอันนี้แล้ว ดัดแปลงแก้ตัวกันเสียใหม่ ว่าประพตติอยู่นี้ มีการให้กันหรือ เปล่า ไม่มีสังคหวัตถุความเป็นใหญ่ก็ไม่มี พุดวาจาไพเราะในกันและกันนะเป็นของที่ เราทำบ้างหรือเปล่า หรือพูดแต่คำหยาบช้าในกันและกัน ถ้าพูดคำหยาบช้าในกันและ กัน เลิกพูดคำหยาบช้า พุดวาจาไพเราะในกันและกัน กลับเสียใหม่ ประพตติตน เป็นประโยชน์ในกันและกัน มีอยู่บ้างหรือเปล่า ถ้าไม่ ยังไม่เป็นประโยชน์ในกัน และกันก็กลับใจเสีย ประพตติตนให้เป็นประโยชน์ในกันและกัน

เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ถ้าปราศจากสมบัติมนุษย์ ใช้สมบัติมนุษย์ไม่เป็น ก็เพราะ ปราศจากสังคหวัตถุ ไม่มีสังคหวัตถุ ถ้ามีสังคหวัตถุดังนี้แล้ว มนุษย์คนใดชั่วไม่มีเข้า มาใกล้ ใช้ได้ทุกคน เป็นสมบัติมนุษย์ของตัวทุกคน เป็นคนดีหมด ทำไม่เป็นคนดีหมด ละ เพราะสังคหวัตถุ ต้องฉลาดในสังคหวัตถุ เมื่อขาดอะไร ให้ ขาดผ้าถุงให้ผ้าถุง เสีย ขาดผ้าห่มให้ผ้าห่มเสีย ขาดข้าวปลาอาหารที่จะมาบริโภคในวันหนึ่งก็ให้เสีย ให้

ทานแล้วก็พูดวาทะไพเราะ เมื่อได้ฟังถ้อยคำสำเนียงแล้วก็ไม่จากไปเลย อยากอยู่ใกล้ทีเดียว อยากรับใช้รับสอยทีเดียว นี่เพราะสังคหวัตถุ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะเป็นสำคัญ

การพูด ไม่ใช่วาทะอันนั้นอันนี้ละนะ คำก็ได้ ก็เป็นวาทะไพเราะเหมือนกัน จะดำไม่ให้ชั่วให้ทำดีเสีย พ่อตาก็ไม่ให้ทำชั่วอย่างนี้แหละ นั่นแหละเป็นวาทะไพเราะของพ่อแม่ ที่ลูกได้ฟังเลยเลิกความชั่วนั้นแหละเป็นวาทะไพเราะของพ่อแม่ ที่พ่อแม่ได้ทำเข้า แล้วกลับตัวเป็นประพฤตินี้ นี่เป็นสังคหวัตถุอย่างนี้ ประพฤติให้เป็นประโยชน์นะ ทำอะไรให้ทำดั่งนั้นดั่งนี้ให้เห็นตัวอย่าง เมื่อเห็นตัวอย่างแล้วนั้นสำคัญ ที่จะเลี้ยงตัวของตัวได้ แกะไขแนะนำให้ เวลามีโอกาสแนะนำสั่งสอนตักเตือนให้ ดั่งนี้ให้เห็นตัวอย่าง ชี้ตัวอย่างให้ดูดั่งนี้ ได้ชื่อประพฤตินี้ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อยู่ในปกครองของตน เมื่อประพฤตินั้นเช่นนี้ ได้ชื่อว่าเป็นเนติแบบแผนอันดีของกุลบุตรกุลสตรีต่อไปในภายหน้า เหตุนี้ ตำรับตำราจึงวางไว้เป็นเนติแบบแผนในพระพุทธศาสนา

ถึงแม้พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปเป็นกาลช้านาน เมื่อเราประพฤติกุศลหลักฐานเข้าเช่นนี้ เหมือนพระองค์มีพระชนม์อยู่ได้สั่งสอนเราต่อหน้าต่อตา เราจะประพฤติกุศลหลักเจริณฺณเช่นนี้ได้ ถ้าถูกหลักเจริณฺณเช่นนี้แล้วไม่ต้องไปสงสัย เป็นภิกษุจะทำบุญกุศลอันใด ประพฤติสิ่งใด เป็นสามเณรจะกระทำการกุศลอันใด ทำความดีอันใด ทำได้อย่างใหญ่โต อุบาสกอุบาสิกาก็ดุจเดียวกัน กระทำการกิจการอันใด ทำได้ใหญ่โตทั้งนั้น ไม่ขาดตกบกพร่องแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เพราะสังคหวัตถุนี้มีเต็มที่ทำได้อย่างใหญ่โตทั้งนั้น ไม่ขาดตกบกพร่องแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

เหตุนี้ตามวาระพระบาลี ที่คลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา เอเตน **สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมเนียมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสถถิ ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแต่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า ด้วยอำนาจสัจวาจาที่ได้อ้างธรรมเทศนามาทุกประการ วันนี้ตัวอย่างเป็นหลักประธาน ท่านผู้เป็นเจ้าภาพได้ถวายทานไม่ใช่เป็นคนมั่งมีนะ เลี้ยงพระประจำได้ทุกปี ไปถึงบ้านเก็บลูกตุ้มลอยน้ำ เก็บเอาทิ้งไว้เป็นกองใหญ่ๆ ฟืนอันหนึ่งอันใดก็เก็บขึ้นมากองๆ ไว้ กองไว้มากๆ ถึงเวลาเขาต้องการ เขาก็มาเหมาเอาไป กองหนึ่ง ๔๐ บาท ๕๐ บาท ๘๐ บาท ๑๐๐ บาท ๒๐๐ บาท ตามกองใหญ่กองเล็ก ได้หาเงินอย่างนี้ แยกหาเงินมาเลี้ยงพระประจำได้ทุกปีๆ ที่เจ้าภาพเลี้ยงพระวันนี้นะ มีอำนาจแปลกประหลาดนัก

ประพตีสังคหวัตถุเช่นนี้ เงินทองก็หาได้ง่าย หาได้สะดวก ไกลจวนจะไม่มีก็
เอาละคิดถึงว่าวันนี้จะได้เงินที่ไหนมาเลี้ยงพระละ เงินจะไม่พอ เอาคนโน้นบ้างคนนี้
บ้าง เขาก็สงสาร เขาก็รักใคร่ เขาก็นับถือบูชา ชวนใครๆ เขาก็เข้าหั้นด้วย ได้เลี้ยงพระ
ทุกปี อัจฉรย์นักที่เดียว ทำอย่างนี้ได้ชื่อว่าเทกระเป่าทำทุกที่ไป แต่ว่าเห็นจะไม่ข้าม
ชาติละ ต้องร่ำรวยในชาตินี้ละ ด้วยสัจทานที่บันดาลให้เผื่อแผ่แก่ไข ไม่ต้องไป
เกี่ยวของสมบัติ ไม่ต้องไปสงสัยเกิด ไม่เสียที่เป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา ได้ทำ
เช่นนี้ ถูกเป้าหมายใจดำของพระพุทธศาสนา ถูกสังคหวัตถุทีเดียว ถึงวันนี้ได้เป็นโยม
ของพระเณร พระเณรมีเท่าไร อุบาสกอุบาสิกามีเท่าไร วันนี้เจ้าของท่านเป็นแม่ตลอด
วัน เลี้ยงตลอดวันตลอดคืนเป็นแม่ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น พระเณรท่านจึงได้เรียกว่าโยม
ผู้ชายก็เรียกว่าโยมผู้ชาย ผู้หญิงก็เรียกว่าโยมผู้หญิง พ่อผู้ชายแม่ผู้หญิงนั่นเอง เพราะ
เลี้ยงดูด้วยสังคหวัตถุ คือ ทานการให้ ทานการให้นั่นเอง ประพตិให้เป็นประโยชน์แก่
เพื่อนกันดังนี้

ที่ชี้แจงแสดงมานี้พอสมควรแก่เวลา เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจความ
สัตย์ที่ได้อ้างธรรมเนียมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ สทา โสตุถิ ภวนฺตุ เต ขอความสุข
สวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพ
ชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

